

IRODALOM

- Hatim, Basil – Ian Mason (1997): *The Translator as Communicator*. London – New York: Routledge.
- Hervey, Sandor – Ian Higgins – Michael Loughridge (1995). *Thinking German Translation*. New York – London: Routledge.
- Károly Krisztina (2007): *Szövegtan és fordítás*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Környei Tibor (2006, szerk.): *Fordítástechnikai útmutató. Különböző szöveg típusok fordítása*. Budapest: Magyarországi Fordítóirodák Egyesülete.
- Kussmaul, Paul (1995): *Training the Translator*. Amsterdam – Philadelphia: Benjamins.
- Pym, Anthony (1992): Translation error analysis and the interface with language teaching. In: Dollerup, Cay – Anne Loddegard (szerk.): *Teaching translation and Interpreting. Training, Talent and Experience*. Amsterdam – Philadelphia: Benjamins, pp. 279–290.
- Reiss, Katharina – Hans J. Vermeer (1984): *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.

Florea, Ligia Stela – Fuchs, Catherine – Mélanie-Becquet, Frédérique

Dictionnaire des verbes du français actuel

Constructions, emplois, synonymes [Mai francia igezőtár. Konstrukciók, használat, szinonimák]

Paris: Éditions Ophrys, 2010. 269 p.

A román–francia szerzőtrío nemrég kiadott egy nyelvű igezőtára elsősorban azzal nyeri meg a szótárforgató közönséget, hogy egyszerre jelenik meg benne az egyszerűségre, a praktikumra való törekvés és az elméleti megalapozottság igénye.

Maga a szótár az Ophrys könyvkiadó „L’Essentiel français” sorozatának harmincharmadik kiadványa. A Catherine Fuchs szerkesztette sorozat 1996 óta jelentet meg francia nyelvészeti monográfiákat és szótárakat, me-

lyek közérthető, ugyanakkor tudományos igényű nyelvezettel vezetik be az olvasót a francia nyelv és nyelvészet rejtelmibe.

Néhány szó a szerzőkről: Ligia Stela Florea a francia nyelvészet professzora a kolozsvári egyetemen, grammatikai és szövegnyelvészeti kutatásokat folytat, valamint ő a szerkesztője egy francia–román igezőtárnak is. Catherine Fuchs a CNRS egyik vezető kutatója. A nyelvészet számos területén publikált, elsősorban szemantikai kutatásokat folytat. Frédérique Mélanie-Becquet a CNRS lexicográfusa.

A szótár mintegy 2500 igét tartalmaz a mai francia nyelv leggyakrabban használt igéi közül. Elsősorban a nyelvtanulóknak és a nyelvtanároknak készült, de a fordítók is nagy haszonnal forgathatják, újításaival pedig mintaként szolgálhat kétnyelvű szótárak számára is.

Minden egyes szócikk négy szinten tartalmaz információt.

A *morfofonológiai szint* a címszót (az infinitívuszi igealakot) és a segédige (vagy segédigék) megjelölését tartalmazza, valamint az ige infinitívuszi alakjának kiejtését az IPA konvencióknak megfelelően. Az egyes igék ragozásával kapcsolatos információk nem szerepelnek, ezzel is a szótár terjedelmét kívánják csökkenteni a szerzők. A szócikkekben megjelenő példamondatok ugyanakkor az alannal való egyeztetésre vonatkozó információkat is megjelenítenek, amennyiben ezek előre nem megjósolhatók (például a pronominalis igék esetében).

A *szintaktikai szint* adja a szócikk fő rendező elvét, és egyben ennek a szintnek a felépítése teszi egyedivé a szótárt. A szótárkészítők ugyanis szakítanak azzal a bevett hagyománnyal, amely a szócikket a szó lehetséges jelentései szerint bontja fel, és minden egyes jelentéshez külön-külön hozzárendeli a lexéma szóalakjainak egyedi szintaktikai sajátosságait. Hasonlóképpen szakítanak azzal a hagyománnyal, amely három szintaktikai alkategóriába, a tárgyatlan, a direkt tárgyias vagy az indirekt tárgyias alkategóriák valame-

lyikébe sorolja a francia igét, illetve annak használatait. Ehelyett az ige lehetséges konstrukcióira fűzi fel a szócikket, ahol minden egyes konstrukciótípus egyenrangú a többivel. A tárgyatlan használatnak a SN + V konstrukció, a direkt tárgyas használatnak a V + SN, V + SN *de* SN, a V + SN *à* SN stb. konstrukciók valamelyike, az indirekt tárgyas használatnak pedig a V *de* SN, a V + *à* SN stb. konstrukciók valamelyike felel meg. Eltűnik a *személytelen* (*impers*) megjelölés a személytelen használat esetében, helyette az *il* V konstrukció hordozza ugyanezt az információt; a pronominális használatot pedig – lehetséges szintaktikai környezeteivel együtt – ugyanezen logikát követve a SN *se* V, a *se* V *de* SN, a *se* V *à* SN stb. konstrukciók valamelyike reprezentálja.

A jelentéstípusok helyett a szintaktikai konstrukciókra való felépítés legnagyobb előnye, hogy életszerűen tükrözi a szótárhaználó mentális állapotát. A nyelvtanuló vagy a fordító ugyanis, amikor egy szövegben szembesül egy ismeretlen jelentésű igehasználattal, mindenekelőtt az ige szintaktikai környezetét képes megragadni. Természetesnek mondható tehát az az eljárás, amely a jelentés ismerete nélkül is azonosítható szintaktikai konstrukciót keresi meg elsőként a szócikkben, és csak ezután kísérli meg a kontextus jelentése alapján kiválasztani a releváns igejelentést.

A *lexikai és stilisztikai szintet* az egyes konstrukciókhoz rendelt példák alkotják, melyek megannyi minimális kontextusba helyezik az igét, és tájékoztatnak az ige argumentumaira vonatkozó szemantikai korlátozásokról. Ha egy adott konstrukcióban több jelentést is felvehet az ige, mindegyik jelentésnek megfelelően legalább egy példamondat. A példák, melyek lehetnek egész mondatok, de az állítmányi részre is korlátozódhatnak, tartalmazzák az ige főbb kollokációit is, vagyis azokat a szinte sztereotípiászerűen viselkedő lexématársításokat, amelyekben tipikusan előfordul az ige. A funkcióigés szerkezetek (például *avoir faim* 'éhes',

rendre compte 'számot ad') viszont nem jelennek meg az igéhez tartozó szócikkben. Ez azt a koncepciót tükrözi, hogy az ilyen szerkezetek valójában külön lexikális egységként viselkednek, így szintaktikailag nem elemezhetők.

A példák stilisztikai szempontból viszonylag homogénnek mondhatók: túlnyomórészt a standard vagy a választékos stílusréteget képviselik, ám a hétköznapi vagy irodalmi stílushoz tartozó gyakoribb kifejezések is megjelennek bennük, a stílus (*fam*, illetve *litt*) megjelölésével.

A *szemantikai szintet* az igének az adott konstrukcióban megjelenő jelentése vagy jelentései képezik. Ezeket a jelentéseket a szótár szinonimák vagy parafrázálás segítségével adja meg. Külön kiemelendő ebben a tekintetben, hogy a szinonimaként megadott ige a saját releváns konstrukciójával együtt szerepel, így a szótár használója egyszerre tudatosítja magában a keresett ige adott vonzatszerkezetéhez tartozó jelentést és a szinonim ige ettől sokszor eltérő vonzatkeretét. A szótárhaználó így természetes módon kapcsolja össze például a *confier une tâche à quelqu'un* ('rábíz egy feladatot valakire') és a *charger quelqu'un d'une tâche* ('megbíz valakit egy feladattal') szerkezeteket. A szótár írói az ilyen szintaktikai eltérésekre tipográfiai eszközökkel is felhívják a figyelmet.

Az alábbiakban a *saisir* 'megragad, megfog' ige szócikkének bemutatásával illusztráljuk röviden a fent ismertetett jellemzőket.

Saisir [seziR], /avoir/

SN + **V** ■ *Ça y est, j'ai saisi !* ► comprendre ; capter (*fam*).

V + SN ■ *~ un bâton par le bout* ► prendre
 ■ *Le tigre saisit sa proie* ► attraper ■ *~ une opportunité* ► profiter **de** ■ *~ des mots au passage* ► percevoir, attraper ; ■ *~ une allusion* ► comprendre ■ *Une grande émotion saisit mon frère* ► envahir ; s'emparer **de** ■ *~ la justice* ► en appeler **à** ■ *L'huissier a saisi tous leurs biens* ► confisquer, réquisitionner ■ *~ un débiteur* ►

faire la saisie de ses biens ■ *Cette similitude me saisit* ► *surprendre, étonner.*

▼ + SN à/par SN ■ ~ *son agresseur au cou / par le cou* ► *prendre; attraper.*

▼ + SN de SN ■ ~ *le tribunal d'une affaire* ► 'porter une affaire devant le tribunal'

▼ + que P ■ *Pierre a saisi qu'il était de trop* ► *comprendre; réaliser.*

se ▼ de SN ■ *se ~ d'un objet* ► *s'emparer.*

A[z itt félkövér betűkkel, eredetileg azonban] pirossal szedett címszó után az igealak fonetikai átírása áll kapcsos zárójelben, ezt követi a segédige (*avoir*) megjelölése dőltvonalak között.

A szócikk további része hat konstrukció-típusra tagolódik, ami annyit jelent, hogy a *saisir* ige hat lehetséges szintaktikai környezetben jelenik meg. Az első ezek közül a tárgyatlan használatnak felel meg (SN + V). A dőlt betűvel szedett példamondat után a tárgyatlan használatú ige néhány szinonimája jelenik meg a stílusréteg megjelölésével. A következő konstrukcióban az ige egy direkt tárgy környezetében jelenik meg (V + SN). Ebben a használatban több jelentése is lehet az igenek; ezek mindegyikéhez külön példamondatot és külön szinonimákat rendel a szótár. Néhány esetben a szinonim ige nem direkt tárggyal használatos, hanem az *à* vagy *de* előjárószóval: ezek a figyelem felkeltése érdekében pirossal [itt félkövérrel] vannak szedve. Ugyanígy épül fel a többi négy konstrukció is.

Összegzőképpen megállapíthatjuk, hogy a szerzőtrío francia igeszótára szintaxis-alapú felépítésével és egyszerűségével nagy segítségére lehet nyelvtanulóknak és nyelvtanároknak egyaránt, sőt mindenkinek, aki legalább középszinten beszél franciául.

Gécseg Zsuzsanna

Jobst Ágnes

A nyelv kisajátítása

A második világháború utáni média elemzése szótárral és szövegmutatványokkal

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2010. 168 p.

A kötet a Szabad Népből megjelent vezércik-kekre támaszkodik.

Már Jobst Ágnes doktori disszertációja is lényegében ezt a témát dolgozta fel, jelen munka azonban részben új összefüggéseket emelt vizsgálatai körébe, aminek megfelelően új fejezetekkel egészült ki, részben pedig a korábban elemzett területeket illetően is számos érdekes újdonsággal, új kutatási eredményekkel szolgál.

A Szabad Nép a magyarországi államszocializmus berendezkedésének időszakában a Magyar Kommunista Párt központi lapja alcímmel az egyeduralomra törő párt hivatalos orgánusaként jelent meg, vagyis intézményi kötöttsége révén alkalmasnak mutatkozott a szerző számára az 1940-es évek második felét és az 50-es évek fordulóját jellemző nyelvhasználat politikai regiszterének reprezentálására. A hivatalos véleményt nyilvánosságra hozó Szabad Nép vezércikkei fontos szerepet tölthettek be a korabeli politikai diskurzusban. Az újságot olvasva evidenciának tűnik az a megállapítás, hogy a lap fő feladata nem pusztán a tájékoztatás, sokkal inkább a közvélemény és a társadalmi tudat átalakítása, korabeli szóhasználatával élve: formálása volt.

A szerző az államszocializmus politikai propagandáján vizsgálja a hatalom diszkurzív megközelítésének lehetőségeit. Az interdiszciplináris megközelítés hatékonyan járul hozzá a politikai propaganda tudatos értelmezéséhez. Különböző módszereket mutat be a nyelvi befolyásolás eszközeinek fölfedezésére, pragmatikus szempontból teszi átláthatóvá a médiaüzenetek megszerkesztésének leggyakoribb manipulatív technikáit. A szövegek pragmatikai struktúrájának jól kimunkált feltárása rávilágít a szövegalkotás stratégiájára.